

Канцэнтрычная мадэль дзейнасці як сістэма падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання

*Саматыга Юлія Уладзіміраўна, намеснік
дырэктара па вучэбнай рабоце, настаўнік
беларускай мовы і літаратуры ДУА
“Лошніцкая гімназія Барысаўскага раёна”*

Сучасная школа ва ўмовах мадэрнізацыі сістэмы адукацыі мае патрэбу ў “новым” тыпе настаўніка – настаўніка – прафесіянала, які творча думае, валодае сучаснымі метадамі і тэхналогіямі адукацыі, прыёмамі псіхолога-педагагічнай дыягностыкі, спосабамі самастойнага канструявання і мадэлявання педагагічнага працэсу, уменнем прагназаваць канечны вынік сваёй працы. Падрыхтоўка вучняў да паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы – галоўная задача настаўніка на трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі. Пры падрыхтоўцы да названых выпрабаванняў акцэнт ставіцца на паўтор ужо вывучанага матэрыялу, сістэматызацыю ведаў па беларускай мове.

Па словах Мікалая Сцяпанавіча Фяськова, дырэктара Рэспубліканскага інстытута кантролю ведаў, “падрыхтаваць да цэнтралізаванага тэсціравання можа толькі школа, дзе захоўваецца храналогія падачы ведаў і выкарыстоўваецца пэўная метадыка”

Метадыку выкладання мовы і літаратуры нельга вывучыць раз і назаўсёды – яна, нібы кропелька ртуці, увесь час змяняецца, і часам па адным і тым жа пытанні выказваюцца розныя погляды. Практычная метадыка – гэта заўсёды творчасць. На мой погляд, поспех у выкладанні прадмета, глыбокія і якасныя веды ў вучняў будуць тады, калі настаўнік думае, шукае, разважае, супастаўляе, умее на справе паказаць важкасць, прымальнасць таго ці іншага метаду або прыёму ў сваёй рабоце.

Стаж работы настаўніка беларускай мовы і літаратуры 20 год, выкладанне беларускай мовы на працягу 10 год запар на трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі ў класах з вывучэннем беларускай мовы на базавым узроўні дазволілі скласці ўласную сістэму работы па падрыхтоўцы вучняў да цэнтралізаванага тэсціравання па беларускай мове.

Сучаснасць прапануе педагогу бясконцае мноства сродкаў навучання і самаадукацыі: кнігі новага пакалення і электронныя падручнікі, зборнікі тэстаў, трэнажораў, інтэрнэт-рэсурсы і інш. Але як не згубіцца ў гэтым моры інфармацыі, як дапамагчы вучню атрымаць высокі вынік на цэнтралізаваным тэсціраванні?

У маёй педагагічнай дзейнасці існуе наступная сістэма падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання:

1) Урок. “З урока пачынаецца вучэбна-выхаваўчы працэс, урокам ён і заканчваецца” (Ю.А. Канаржэўскі). Урок з’яўляецца асновай зместу дзейнасці і настаўніка, і вучня. Пры падрыхтоўцы і правядзенні ўрокаў беларускай мовы ў 10-11 класах акцэнт робіцца на інтэгральную тэхналогію

(аўтарскі курс загадчыка кафедры педагогікі АПА Мікалая Іванавіча Запрудскага). Дзякуючы блокавай падачы матэрыялу, пашыраецца тэматычны дыяпазон кожнага занятка, бо вучэбны матэрыял даецца абагулена замест дзялення на дробныя часткі – тэмы. Кожны ўрок з прымяненнем інтэгральнай тэхналогіі – своеасаблівы трэнінг: уваходны і выхадны кантроль, арыенціровачныя схемы з "белымі плямамі", спісы пытанняў па тэме, дыдактычныя канструкцыі тэм. Эфектыўнасць тэхналогіі паказваюць асобныя тэматычныя заданні, якія выкарыстоўваюцца ў межах урока і прадстаўлены ў дадатку 1.

2) Структурны модуль у сістэме “ўрок-факультатыў”. Структурны модуль – дзяленне вучэбнага матэрыялу на асобныя блокі, якія напаяўняюцца зместам у залежнасці ад вывучаемай тэмы і маюць агульную структуру. Структурны модуль уключае ў сябе вучэбныя заняткі (урокі), якія плануюцца ў адпаведнасці з праграмай па прадмете, і факультатыўныя заняткі. Пры арганізацыі вучэбных заняткаў у сістэме “ўрок-факультатыў” можна склапаць сінхроннае каляндарна-тэматычнае планаванне ўрокаў і факультатыўных заняткаў.

3) Вочна-завочная школа падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання “Лінгвіст”. Вочна-завочная школа – адзін з дадатковых сродкаў пры падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэсціравання. Спецыфіка вочна-завочнай школы “Лінгвіст” заключаецца ў тым, што яе наведваюць вучні, якія вучацца ў гімназіі на трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі. Задача вочна-завочнай школы – аказаць дапамогу выпускнікам у падрыхтоўцы да ўступных экзаменаў па беларускай мове (ЦТ), беларускай літаратуры (вусна). Заняткі ў школе арганізуюцца з 1 верасня па 31 мая бягучага года. Вучням прапануюцца для вывучэння модулі па тэмах, якія спалучаюць тэарэтычны матэрыял, навучальныя тэсты, карэкцыйны матэрыял і выніковыя тэставыя заданні (дадатак 2). Модулі рассылаюцца па электроннай пошце, а таксама размяшчаюцца на сайце ўстановы адукацыі, пасля выканання работы дасылаюцца настаўніку (па электроннай пошце альбо ў друкаваным варыянце), работы правяраюцца настаўнікам і даюцца пэўныя рэкамендацыі. Адзін раз у месяц (чацвёртая субота месяца) для вучняў праводзіцца кансультацыі па цяжкіх пытаннях, у перыяд канікул праводзіцца заняткі на працягу тыдня. Станоўчым момантам з’яўляецца магчымасць выканаць камп’ютарнае тэсціраванне 1 раз у чвэрць пасля наведаных заняткаў, напрыканцы тэсціравання праводзіцца разбор памылак разам з настаўнікам.

4) NET-клуб: камп’ютарная падтрымка (беларуская мова: метадычныя рэкамендацыі + тэматычныя тэсты (у рамках інавацыйнага праекта “Мадэль комплекснага суправаджэння індывідуальнага развіцця высокаматываваных вучняў”). У межах NET-клуба створана старонка па беларускай мове, дзе размешчана медыятэка: распрацаваныя настаўнікамі беларускай мовы і метадыстамі комплексныя тэсты па беларускай мове і метадычныя рэкамендацыі да іх з падказкамі (правіламі) па раздзелах мовазнаўства. У рамках інавацыйнага праекта распрацаваны тэсты па ўсіх

раздзелах мовазнаўства па вучэбных праграмах для вучняў 5-7 класаў. Аднак дадзены матэрыял выдатна выкарыстоўваецца ў якасці падрыхтоўкі вучняў на трэцяй ступені агульнай сярэдняй адукацыі як карэкцыйны матэрыял: вучням даецца дадатковае заданне прайсці тэсты па пэўных раздзелах мовазнаўства, пры гэтым наведваючы NET-клуб.

5) Структурны модуль “Гімназія – вышэйшыя навучальныя ўстановы” (дыягнастычнае тэсціраванне пры БНТУ, Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь, курсы пры БДУ на філалагічным факультэце, прадметныя алімпіяды “Абітурыент”). Дадзены модуль дазваляе праверыць веды вучняў на ўзроўні вышэйшай навучальнай установы.

Разгледжаную сістэму падрыхтоўкі да цэнтралізаванага тэсціравання можна прадставіць у выглядзе канцэнтрычнай мадэлі: паўтарэнне і сістэматызацыя тэм адбываецца паступова (урок – факультатыў – вочна-завочная школа - NET-клуб – вышэйшая навучальная ўстанова), тэмы паўтараюцца, але змест іх пастаянна паглыбляецца, кожны раз даюцца новыя звесткі, і такім чынам вучань набывае больш глыбокія веды па прадмеце (дадатак 3).

“Веды толькі тады веды, калі яны набыты намаганнямі сваёй думкі, а не памяці”, – пісаў А.М.Талстой. Добра, калі ўрок пачынаецца з вучнёўскіх пытанняў, напрыклад: “Чаму слова унія і ўніяты пішуцца па-рознаму? Як быць, калі сустракаюцца словы з варыянтным напісаннем: Ілья і Ілля, расаднік і расаднік?” Адразу бачна дапытлівасць вучняў. І ўсё ж такі галоўны поспех вучняў – матывацыя, імклівасць, самастойная праца. Трэба адзначыць, што для дасягнення асэнсаванага выканання заданняў згодна канцэнтрычнай мадэлі вучню неабходны арыенцір: якія дзеянні выконваць і ў якой паслядоўнасці. У якасці такога арыенціра прапануецца алгарытм. Алгарытм – парадак разважанняў і дзеянняў па прымяненні правіл, менавіта не ўзнаўленні, а прымяненні. На карысць выкарыстання алгарытму гаворыць тое, што навык, атрыманы пры выкананні заданняў пры дапамозе алгарытму, больш трывалы і надзейны, асабліва калі алгарытм выкарыстоўваецца на кожным этапе падрыхтоўкі. Больш эфектыўнымі пры выкарыстанні алгарытмізацыі будуць наступныя формы работы: аналіз памылак, карэкцыя, стварэнне тэматычных памятак, узнаўленне тэорыі метадыцы “белая плямы”, самастойнае складанне алгарытмаў па прапанаваных тэрмінах, стварэнне ўласных тэстаў, распрацоўка комплексных заданняў з алгарытмам выканання.

Вопыт работы паказаў наступныя новаўвядзенні ў адукацыйны працэс па беларускай мове пры падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэсціравання:

- канцэнтрычная мадэль дазваляе арганізаваць падрыхтоўку ў сістэме, дзе кожная наступная ступень паглыбляе і ўдасканальвае веды вучняў;
- правядзенне ўрокаў з мінімальна дапускатальнай вербальнай дзейнасцю настаўніка і максімальнай вучэбнай дзейнасцю вучня, выкарыстанне дзейнаснай формы навучання;
- цыютарскае суправаджэнне падрыхтоўкі: педагогу адводзіцца роля кансультанта і каардынатора (вочна-завочная школа, NET-клуб);

- прадметнік працягвае падрыхтоўку ў працэсе пазаўрочнай дзейнасці.

Існуюць стандартныя крытэрыі ацэнкі вынікаў: якасць ведаў вучняў, узровень інтэлектуальнага развіцця, узровень гатоўнасці вучняў да самарэалізацыі ў грамадстве. Аднак больш каштоўным лічыцца крытэрыі матывацыі вучняў да вывучэння беларускай мовы. Калі параўноўваць колькасны ўдзел вучняў у цэнтралізаваным тэсціраванні па рускай і беларускай моў у Рэспубліцы Беларусь, то яго можна суаднесці як 3:1. Выбар на карысць рускай мовы відавочны. Распрацаваная сістэма работы па падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэсціравання дазволіла павялічыць гэты паказчык: 70-75% выпускнікоў гімназіі на працягу пяці год выбіраюць у якасці цэнтралізаванага тэсціравання беларускую мову. 85% выпускнікоў гімназіі паказваюць сярэдні бал значна вышэйшы за рэспубліканскі паказчык. Станоўчым вынікам з'яўляецца стабільная колькасць вучняў, якія набіраюць больш за 90 балаў на цэнтралізаваным тэсціраванні па беларускай мове. І, вядома, для кожнага настаўніка самым значным поспехам з'яўляецца яго пераемнік. З 2008 года 9 вучняў – выпускнікоў гімназіі – сталі студэнтамі факультэта беларускай філалогіі БДУ, БДПУ імя М. Танка, два з іх на сённяшні момант з'яўляюцца настаўнікамі нашай гімназіі.

Прапанаваны вопыт вызначыў састаўныя часткі поспеху: поспех прыходзіць у тым выпадку, калі настаўнік сам дакладна ведае канчатковыя вынікі і праграму дзеянняў па іх дасягненні. У сувязі з гэтым прыгадваюцца словы Сенэкі: “Если ты не знаешь, куда плыть, никакой ветер не будет попутным”. Абавязковая ўмова поспеху – любоў да сваёй працы. Тое, што зроблена з любоўю, заўсёды будзе карысным.

Тэматычнае заданне “Дзеяслоў як часціна мовы”

Заданне 1. Уважліва прачытайце і запоўніце белыя плямы патрэбнымі словамі, праверце сябе:

ДЗЕЯСЛОЎ ЯК ЧАСЦІНА МОВЫ

ДЗЕЯСЛОЎ – _____ часціна мовы, якая абазначае _____ ці _____ прадмета як працэс.

Дзеяслоў мае граматычныя катэгорыі _____, _____, _____, _____, _____, _____.

Формы дзеяслова падзяляюцца на _____ і _____ . Спрагальныя формы змяняюцца па _____, _____, _____, _____ (а ў прошлым часе – і па _____). Неспрагальныя формы – _____ і _____.

Аснова інфінітыва вызначаецца шляхам аддзялення суфіксаў _____.

Аснова цяперашняга часу (будучага простага – у дзеясловах закончанага трывання) вызначаецца шляхам аддзялення канчаткаў _____ ў форме цяперашняга (ці будучага простага) часу.

Усе дзеясловы ў залежнасці ад характару накіраванасці, пераходу абазначанага імі дзеяння на аб'ект падзяляюцца на _____ і _____.

ПЕРАХОДНЫЯ дзеясловы абазначаюць дзеянне, якое _____ на аб'ект.

НЕПЕРАХОДНЫМІ называюцца дзеясловы, якія не могуць мець пры сабе _____ ў форме вінавальнага склону без прыназоўніка (дзеянне не пераходзіць на аб'ект).

ЗВАРОТНЫЯ дзеясловы – гэта дзеясловы з постфіксам _____.

Дзеясловы без гэтага постфікса – _____.

ТРЫВАННЕ дзеяслова – граматычная катэгорыя, якая паказвае на адносіны дзеяння да яго мяжы, закончанасці. Выдзяляюцца два трыванні: _____ і _____.

Катэгорыя ЛАДУ абазначае адносіны дзеяслоўнага дзеяння да рэчаіснасці. У сучаснай беларускай мове вылучаюцца тры лады: _____, _____ і _____.

АБВЕСНЫ лад выражае сцвярджэнне ці адмаўленне дзеяння, якое рэальна працякае ў _____, _____ ці _____ часе. **ЗАГАДНЫ** лад паказвае, што асоба _____ каго-небудзь выканаць дзеянне. **УМОЎНЫ** лад абазначае дзеянне, якое ўяўляецца як пажаданае ці магчымае. Ён выражаецца дзеясловам у форме _____ часу і часціцай _____.

Катэгорыя **ЧАСУ** выражае адносіны дзеяння да моманту гутаркі. Гэту катэгорыю маюць толькі дзеясловы _____ ладу. Адрозніваюць формы _____, _____, _____ часу. Не маюць катэгорыі часу дзеясловы – _____ і _____ ладу. Катэгорыю цяперашняга часу не маюць дзеясловы _____. Просты будучы час могуць утвараць толькі дзеясловы _____, а будучы складаны час – _____.

Катэгорыя **АСОБЫ** паказвае на адносіны дзеяння і яго ўтваральніка да таго, хто гаворыць. У залежнасці ад гэтага выдзяляюцца тры асобы дзеяслова: _____, **БЕЗАСАБОВЫЯ ДЗЕЯСЛОВЫ** абазначаюць дзеянне, якое адбываецца як бы само па сабе, без _____.

СПРАЖЭННЕ – гэта змяненне дзеясловаў па _____ і _____ у цяперашнім часе абвеснага ладу. У залежнасці ад канчаткаў формаў цяперашняга часу ўсе дзеясловы падзяляюцца на _____ спражэнні – першае і другое. **РОЗНАСПРАГАЛЬНЫМІ** традыцыйна называюць дзеясловы _____, _____ і вытворныя ад іх.

АДРОЗНЕННЕ СПРАЖЭННЯ ДЗЕЯСЛОВАЎ

1 СПРАЖЭННЕ	2 СПРАЖЭННЕ

Тэматычнае заданне “Правапіс галосных”

Заданне 1. Запішыце ў другі слупок правільныя адказы, узнавіце правіла і выканайце тэст. Праверце і выпішыце ў чацвёрты слупок памылкі, растлумачце.

Сцверджанне	Адказ	Тэставае заданне	Памылкі	Словы запомніць
1. Літара <i>о</i> ў <i>простых словах</i> пішацца толькі	пад націскам	1) таронт_ 2) в_ка 3) адажы_ 4) метр_ 5) в_ўкі		
2. Літара <i>э</i> ў <i>простых словах</i> пішацца пад націскам і ў <i>запозычаных словах</i> ў	пачатку, сярэдзіне і канцы слоў	1) _кзотыка 2) форт_ 3) камунік_ 4) гард_марын 5) д_лікатны		<i>сальта-мартале, філе, камюніке, піке. панэль; але: шынель</i>
3. Літара <i>э</i> пішацца	у пачатку выклічнікаў пасля прыстаўной літары г пасля шыпячых, [р], [д], [т] і цвёрдага [ц]	1) _ге-гей 2) _ге 3) г_ты 4) ж_рдка 5) у руц_		
4. Націскныя літары <i>о,э</i> не пад націскам пераходзяць у <i>а</i> , дадзеная з’ява называецца	аканне	1) к_ласы 2) л_сі 3) в_страў 4) _стравы 5) в_стрэйшы		
5. На канцы запозычаных простых слоў пры наяўнасці адной ці двух галосных не пад націскам захоўваецца напісанне літары	а	1) адажы_ 2) сальфеджы_ 3) тры_ 4) піянін_ 5) каф_		
6. Ро,ло ў беларускай мове змяняюцца на	ры,лы	1) кр_вавы, 2) др_вотня 3) бл_ха 4) кр_шыць 5) гл_тка		
7. Ненаціскныя фіналі <i>-эль, -эр</i> у запозычаных агульных словах перадаюцца <i>як</i>	-аль, -ар	1)шніц_ль, 2)пэйдж_р, 3)рэйсфед_р, 4)Юпіт_р 5) Од_р		
8. Ненаціскныя фіналі <i>-эль, -эр</i> ва ўласных імёнах іншамоўнага паходжання перадаюцца	нязменна			
9. Літара <i>ы</i> захоўваецца	у частцы запозычаных слоў	1) інж_нер 2) лат_рэя 3)лод_р 4)кват_рант 5) др_зіна		
10.Літара <i>ё</i> ў <i>простых словах</i> пішацца	пад націскам	1) _дамарын 2) рады_перадача		
11. Літара <i>ё</i> пішацца не пад націскам у словах з <i>коранем</i>	ёд- і ёт-	3) рады_логія 4) рады_біялогія		
12. Літара <i>ё</i> заўсёды пішацца на канцы слова	радыё	5) ма_р		
13. Частку радыё трэба адрозніваць ад часткі	радый			
14. Калі ў другой частцы складанага слова націск не на першым складзе, то ў першай	о	1)бав_ўнапрадзільны, 2)ваг_нарамонтны, 3)д_брадзей,		<i>агорафобія, азонастойкі, азотнакіслы,</i>

частцы захоўваецца		4)ск_раход, 5)с_лявар		зб _ж жасховішча, коксагазавы, манголазнаўства, мовазнаўства, мовазнаўчы, маторазборка, работадавец, словатворчасць, фондасховішча ружовашчокі свабодалюбства
15. Калі ў другой частцы складанага слова націск на першым складзе, то ў першай частцы замест <i>о</i> пішацца	а			
16. Літара <i>о</i> пішацца ў першай частцы складаных слоў, калі другая частка пачынаецца	з ў (у нескладовага)	1)мар_заўстойлівы, 2)т_рфаўборачны, 3)в_гнеўстойлівы, 4)зб_жжаўборка 5)к_лаўрот		
17. Літара <i>о</i> захоўваецца ў складаных словах, першай часткай якіх з'яўляюцца	слова-, што-, фота-, мота-			матавоз, матацыкл фатаграфія
18. Лічэбнікі ад 600 да 800 утвараюць асобны тып складаных слоў, у якіх першая частка скланяецца і пішацца як самастойнае слова		Н. ш_сцьсот семсот в_семсот Р. ш_сцісот с_місот в_сьмісот Д. шасцістам сямістам васьмістам В. шэсцьсот семсот восемсот Т.шасцюстамі сямюстамі васьмюстамі М. (аб) шасцістах сямістах васьмістах		
19. Гук [э] у першай частцы складаных слоў захоўваецца і абазначаецца літарай <i>э</i> ў наступных частках	мэта , рэдка , шэра , арэха , крэдыта , тэле .			
20. У частцы ста- заўсёды захоўваецца літара	а			
21. Галосныя <i>е, ё</i> у першым складзе перад націскам абазначаюцца на пісьме літарай (яканне)	я	1)дз_вятнаццаты 2)дз_сяты 3)м_тузы 4)П_труся 5)П_труся		сямнаццаць, васямнаццаць, дзявяты, дзясяты дзявяты, дзясяты, дзясятка, дзясятнік, сямнаццаць, сямнаццаты, васямнаццаць, васямнаццаты, пяцьдзясят, пяцідзясяты, шэсцьдзясят, шасцідзясяты, семдзясят, сямідзясяты, восемдзясят, васьмідзясяты
22. Далёка ад націску і ў запазычаных словах захоўваецца літара	е	1) г_рой, 2) к_раміка 3)м_травы 4) кал_ндар 5) кал_ндары		дзяжурства, каляндар, яфрэйтар, сяржант
23. Часціца і прыназоўнік заўсёды пішуцца з літарай <i>е</i>	Не без	1) н_без цябе 2) н_звычайна 3) св_ткаваць		роўнядзь, боязь, дробязь, лаяць, вець, сець. кашляць, баяць.
24. Літара <i>я</i> пішацца ў некаторых	каранёвае	4) л_гкваты		

каранях слоў нязменна, такое я называецца		5) м_дзвездзяня		муляць
25. Напісанне літар е,ё,я ў складаных словах залежыць	Ад колькасці націскаў у слове	1)в_лікадушыны 2) в_лікадзяржаўны 3)л_гкаатлетычны 4) м_дагонка 5)крыв_творны 6) пыл_сос 7)зерн_ўборка		сенакасілка, серпадзюб, верхнеазёрскі, белабрысы, землетрасенне, светапогляд, свежавымыты, сенажарожаны, сенажаць
26.Злучальная галосная е ў складаных словах захоўваецца, калі другая частка пачынаецца	з ў (у нескладовага)			вадохрышча, куродым, часопіс, геліёграф ільновалакно

бела-: белакежскі, белакрылы, беларусітыка (параўн. беля, белянкі, але бялець, бялюткі);
бенза-: бензапіла, бензакалонка, бензацыстэрна (параўн. бензін);
бензгл-: бензілпенецілін (параўн. бензіл);
бетон-: бетонаяшалка, бетонаякладчык (параўн. бетон);
вегета-: вегетанеўроз (параўн. вегетацыя, вегетарыянскі);
веера-: вееракрылыя, веерападобны (параўн. веер);
вела-: велогончык, велазавод, веласпорт;
венца-: венцаносны (параўн. венчык, але вянец, вянок);
вера-: вераадступнік, вераадступніцкі (параўн. вера, вернік);
верацёна-: верацёнападобны (правапіс гэтага слова неабходна запомніць; параўн. верацяно, верацёнца, але верацёны);
верна-: вернападданья (параўн. верны, вернасіць);
верхне-: верхнегартанны, верхнезубны, верхнесілезскі (параўн. верх, верхні, але вяршыць);
ветра-: ветрагон, ветраухавік, ветраўстаноўка (параўн. вецер, але вятрыска);
вечна-: вечназлётны, вечнамёрзлы (параўн. вечны, вечнасць);
геопага-: геалагаразведачны, геалагаразведка (параўн. геалаг, геалогія);
геранта-: герантамарфоз, герантапсіхалогія;
дзевяць-: дзевяцігадовы, дзевяцікласнік, дзевяцікратны (параўн. дзевяць, але дзявяты);
дзесяць-: дзесяцібальны, дзесяцівугольны, дзесяціградусны (параўн. дзесяць, дзесяткавы, але дзясяты);
дзет-: дзеталюбівы, дзетдомаўскі, дзетсад (параўн. дзеці, дзетвара, але дзяцінства);
звера-: зверабой, зверагадоўля, звералоў (параўн. звер, але звярыны);
земле-: землепаісанне, землеўласнік, земляроб (параўн. землі, земляны, але зямля);
зерне-: зернебабовы, зернедрабілка, зерняховішча (параўн. зерне, зернавы, але зернятка);
крэменя-: крэменязём, крэменякіслы (параўн. крэмень);
леса-: лесагадавальнік, лесанарыхтоўка, лесаруб, лесасушыльны (параўн. лес, лесавік, але лясны);
лета-: летапісанне, летапісец (параўн. летні);
мега-: мегакалорыя;
меда-: медагонка, медазбор, меданосны (параўн. мёд, але мядовы);
медна-: медналісты, меднаплавільны, меднастволы (параўн. медзь);
меза-: мезагамія, мезазой, мезацэфал;
мела-: меладрама, меламан;
мета-: метабіёз, метагалактыка, метагенез, метафізік, метамарфозы;
перша-: першааснова, першабытны, першадрукар (параўн. першы, але пярвічны);
сева-: севазмена, севазварот, севазваротны (параўн. сеяць, але засяваць);
сейсма-: сейсмаактыўнасць, сейсмаграфія, сейсматырапія (параўн. сейсміка);
селе-: селеахова, селезасцерагальны (параўн. сель);
селена-: селенаграфія, селенацэнтрычны, селенограф (параўн. селен);
сема-: семасіялагічны, семасіялогія (параўн. сема);
семя-: семядольны, семязавязь, семяўтварэнне (параўн. семя);
сена-: сенавалакуша, сенавязалка, сенакасілка, сенасушылка (параўн. сена, але сянаж);
сера-: серавадарод, серавуглярод (параўн. сера);
серна-: сернакіслотны, сернакіслы (параўн. серны);
серпа-: серпадзюб, серпападобны (параўн. серп, але сярпы);
фена-: фенабарбітал, фенагенетыка;
фера-: феравальфрам, фераманітны, ферасплаў;
цемна-: цёмнабровы, цёмнавокі, цёмнаскўры (параўн. цёмны, але цямнець);
цепла-: цеплалюбівы, цепламасаабмен, цеплатраса (параўн. цёплы, але цяпло).

Вучэбны модуль “Правапіс мяккага знака і апострафа” (ВМ)

ВМ – 1. ТЭМАТЫЧНЫ ТРЭНАЖОР

“Правапіс мяккага знака і апострафа”

1. Выканайце тэст. Праверце, адзначце прабелы па тэме “Правапіс мяккага знака і апострафа”.
- A1. Знайдзіце слова, у якім пішацца змякчальны ь
 - 1) прадпрымал...нік
 - 2) сем...сот
 - 3) адрэж...це
 - 4) дз...веры
 - 5) чац...вер
- A2. Знайдзіце слова, у якім пішацца змякчальны ь
 - 1) мен...шы
 - 2) ін...шамоўны
 - 3) бац...вінне
 - 4) укладал...нік
 - 5) з...німанне
- A3. Знайдзіце слова, у якім пішацца раздзяляльны Ь
 - 1) з...німанне
 - 2) інтэрв...ю
 - 3) сядз...це
 - 4) л...е
 - 5) вартас...ць
- A4. Знайдзіце слова, у якім пішацца літара раздзяляльны Ь
 - 1) кал...е
 - 2) дз...мухавец
 - 3) кар...ерыст
 - 4) замаж...це
 - 5) вылічэн...ні
- A 5. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць літару ь:
 - 1) сочын_скі
 - 2) суш_
 - 3) бац_вінне
 - 4) Савел_еў
 - 5) бал_ - маскарад
- A6. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца апостраф:
 - 1) чатырох_ярусны
 - 2) раз_юшаны
 - 3) салаў_іны
 - 4) п_еса
 - 5) нал_ю
- A7. Адзначце слова(-ы), у якіх пішацца літара мяккі знак:
 - 1) чамадан_чык;

- 2) сядз__це;
- 3) казан__скі;
- 4) інтэрв__ю.
- 5) з людз__мі;

А8. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць апостраф:

- 1) шмат..ядзерны;
- 2) з...мена;
- 3) ад..ютант;
- 4) Лук..ян.
- 5) абаў..ецца;

А9. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць мяккі знак:

- 1) снежан..скі;
- 2) проц..ма;
- 3) вясел..ле;
- 4) с..ведчыць.
- 5) Іл..інічна;

А 10. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць апостраф:

- 1) трохбор..е;
- 2) шыфан..ер;
- 3) Бразіл..я;
- 4) ін..екцыя.
- 5) аб..яднанне;

Адказы

№	Адказ
А1	1
А2	4
А3	4
А4	1
А5	4,5
А6	1,2,4
А7	2,5
А8	1,3,4
А9	1,2,5
А10	1,4,5

Ведаю	Узніклі цяжкасці	Не ведаю

ВМ – 2. РЭПЕЦІТАР. ПРАВАПІС МЯККАГА ЗНАКА І АПОСТРАФА

Заданне 1. Прачытайце правіла і запоўніце табліцу:

1. Змякчальны мяккі знак

1. Мяккі знак пішацца пасля зычных *з, л, н, с, ц* (з мяккага *т*), *дз* (з мяккага *д*):

- для абазначэння на пісьме мяккасці зычнага на канцы слова: *мядзведзь, соль, вось, чытаць, пісаць, стань, кінь, лезь, шэсць, дзесяць, штось, дзесь, кудысь, чагось, вішань, кухань, соцень, песень;*

- для абазначэння на пісьме мяккасці зычнага перад цвёрдым зычным: *дзядзька, бацька, касьба, барацьба, пісьмо, Вязьма, Кузьма, восьмы, процьма, дзьмухавец;*

- для абазначэння на пісьме мяккасці зычнага перад наступным мяккім зычным тады, калі пры змене формы таго ж слова (або пры замене яго другім словам таго ж караня) гэты мяккі зычны становіцца цвёрдым, а папярэдні зычны захоўвае сваю мяккасць: *барацьбе, барацьбіт (барацьба), пісьменнік (пісьмо), васьмі, васьмю (восьми), цьмяны (цьма)*. Калі пры змене формы таго ж слова (або пры замене яго другім словам таго ж караня) мяккасць зычных не захоўваецца, то мяккасць зычнага перад наступным мяккім зычным на пісьме мяккім знакам не абазначаецца: *дзе - два, шэсць - шосты, звінець - звон*.

2. Мяккі знак пішацца для абазначэння мяккасці зычных у дзеясловах загаднага ладу:

- перад канчаткам першай асобы множнага ліку *-ма*: *кіньма, сядзьма, станьма;*

- перад канчаткам другой асобы множнага ліку *-це*: *будзьце, кіньце, сядзьце, станьце, намыльце;*

- перад зваротнай часціцай *-ся*: *кінься, звесься*.

3. Мяккі знак пішацца для абазначэння мяккасці зычных у назоўніках перад канчаткам творнага склону множнага ліку *-мі*: *коньмі, людзьмі, грудзьмі, дзецьмі*.

4. Мяккі знак пішацца:

- у складаных лічэбніках: *пяцьдзясят, пяцьсот, шэсцьсот, дзевяцьсот;*

- у часціцы *-сьці*, якая ўваходзіць у склад слова: *штосьці, чагосьці, кудысьці, дзесьці, чамусьці, якісьці;*

- у слове *ледзьве*.

5. Мяккі знак пішацца для абазначэння на пісьме мяккасці [л] перад зычнымі: *пальцы, кольцы, відэльцы, сальца, вальцы, колькі, толькі, гульні, вельмі, Альф'еры, бразільскі (Бразілія), венесуэльскі (Венесуэла), уральскі (Урал), лепельскі (Лепель), лільскі (Ліль), Мангальф'е*.

6. Мяккі знак пішацца для абазначэння на пісьме мяккасці [н]:

- перад суфісам *-к-*, а таксама перад суфісам *-чык-* (калі слова без суфікса *-чык-* заканчваецца мяккім знакам): *песенька, вішанька, нянька (і няньчыць);*

каменьчык (камень), праменьчык (прамень), карэньчык (корань), агеньчык (агонь);

- перад суфіксам -ск- у прыметніках, утвораных ад назваў месяцаў, якія заканчваюцца мяккім [н'], і назоўніка *восень*: *студзеньскі, чэрвеньскі, ліпеньскі, снежаньскі, восеньскі*, а таксама ў суадносных уласных назвах: *Чэрвеньскі раён, Ліпеньская школа*;

- у суфіксе -еньк- (-эньк-, -аньк-): *маленькі, даражэнькі, прыгожэнькі*.

7. Мяккі знак не пішацца:

- пасля шыпячых (*ж, дж, ч, ш*), *р, ц* (не з *т* мяккага) і *д, т*, а таксама пасля губных *б, в, м, п, ф*: *дождж, ноч, мыш, цар, купец, голуб, п'едэстал, сям'я, В'етнам, верф*;

- пасля *з, с, ц, дз* перад мяккімі зычнымі, калі пры змене формы таго ж слова (або пры замене яго другім словам таго ж кораня) нельга паставіць гэтыя *з, с, ц, дз* перад цвёрдым зычным: *песня - песні - песнямі, звер - зверам - звяроў, свет - свяціць - асвятленне, дзверы - дзвярэй, чацвер - чацвяргом, чацвёрты - чацвярціна - чацверыком, цвёрды - сцвярджаць; схіліцца, скінуць, ёсць, Дзвіна, Дзмітрый*;

- пры падаўжэнні зычных: *насенне, ралля, галле, калоссе*, а таксама падваенні: *ззяць*;

- у прыметніках з суфіксам -ск-, утвораных ад назоўнікаў на -нь: *конскі* (конь), *астраханскі* (Астрахань), *любанскі* (Любань), *плзенскі* (Плзень).

2. Раздзяляльны мяккі знак і апостраф

1. Раздзяляльны мяккі знак пішацца пасля зычных *л, с, ц* (з мяккага *т*), *дз* і непрыставачных *н* і з перад *е, ё, і, ю, я* ў словах іншамоўнага паходжання: *вальера, рэльеф, калье, мільён, медальён, павільён, більярд, дасье, канферансье, монпансье, пасьянс, парцье, парцьера, ранцье, Фацьян, Тэнардзье, Дзьюі, мадзьяры, кастаньеты, Тэньер, каньён, Тасіны, Авіны, Сены, Нью-Ёрк, каньяк, Корбюзье, Лавуазье, разьянскі*

2. Ва ўласных назвах, утвораных ад імён на *-ій* (-ый), пасля зычных *л, с, ц, дз, н, з* перад суфіксальным *-еў-* (-ев-) пішацца мяккі знак: *Васільеў, Васільевіч, Васільеўка, Васільеўскі востраў, Арсеньеў, Арсеньевіч, Афанасьевіч, Кандрацьеў, Кандрацьевіч, Аркадзьеў, Аркадзьевіч*.

3. Пасля *г, к, х* і збегу зычных, акрамя *нц*, перад суфіксальным *-еў-* (-ее-) пішацца *і* (ы): *Георгіеў, Георгіевіч, Яўціхіеў, Яўціхіевіч, Іракліевіч, Яўлампіевіч, Ануфрыеў, Ануфрыевіч, Ануфрыеўка, Дзмітрыеў, Дзмітрыевіч; але: Вікенцьеў, Вікенцьевіч, Лаўрэнцьеў, Лаўрэнцьевіч, Кліменцьевіч і інш.*

4. Апостраф пішацца пры асобным вымаўленні зычных з наступным галосным:

- пасля прыставак, якія заканчваюцца на зычную, перад *е, ё, ю, я* і націскным *і*: *ад'езд, аб'ём, аб'ява, аб'яднацца, пад'ёмны, раз'юшыцца, між'ярусны, аб'інец, уз'яднанне, ад'ютант, ін'екцыя, кан'юнктура*;

- у сярэдзіне слова пасля губных б, в, м, п, ф, заднеязычных г, к, х, зубных д, т і дрыжачага р перад літарамі е, ё, і, ю, я: б'ецца, вераб'і, В'етнам, інтэрв'ю, сям'я, Дзям'ян, Камп'ен, куп'е, куп'істы, п'юць, саф'ян, Пракоф'еў, Пракоф'евіч, Мантэг'ю, Лук'ян, Х'юстан, Аж'е, Ч'япа, Буш'е, Д'еп, бар'ер, надвор'е, Грыгор'еў, Юр'еў, Мар'іна Горка;

- у складаных словах з першай часткай двух-, трох-, чатырох-, шмат- перад літарамі е, ё, ю, я: двух'ярусны, трох'ярусны, шмат'ядзерны, шмат'ёмісты.

5. Апостраф не пішацца:

- пасля ў (у нескладовага) перад літарамі е, ё, і, ю, я: абаўецца, саўюць, салаўі;

- у складаных і складанаскарочаных словах на мяжы састаўных частак, у тым ліку калі іх часткі пішуцца праз злучок: цэхячэйка, дзяржурвыдавецтва, трэд-юніёны.

Праца з табліцамі:

1. Змякчальны мяккі знак

Часціна мовы	Пішацца	Не пішацца	Словы- выключэнні
У назоўніках			
У прыметніках			
У дзеясловах			
У прыслоўях			
У лічэбніках			
У займенніках			

2. Раздзяляльны мяккі знак і апостраф

Пішацца мяккі знак	Перад літарамі	Пішацца апостраф	Словы – выключэнні
	Е		
	Ё		
	Ю		
	Я		
	І		

ВМ – 3. ПРАКТЫКАВАННІ ДЛІ ЗАМАЦАВАННЯ

Выкнайце практыкаванні:

Практыкаванне 1. Спішыце, устаўляючы, дзе трэба, змякчальны **ь**.

1. Сосны — вялікія і меншыя — адчайна чапляюцца за абрыў. (*Я.Брыль*).
2. Не забудзецца, даражэнкая, аб маёй просьбе. (*М.Лынькоў*). 3. Дзядзька растлумачыў, як знайсці гасцініцу. (*В.Вольскі*). 4. І наўсцяж краінаю, радасць улаўляючы, песні салаўіныя льюцца не сціхаючы. (*П.Глебка*).

Практыкаванне 2. Спішыце, устаўляючы, дзе трэба, **ь** або **'**.

Ад'ютант, кампан'ён, Дзям'ян, здароўе, бар'ер, павільён, інтэрв'ю, В'етнам, Савельеў, салаўі, з'явіцца, між'ярусны, двукроп'е, медал'ён, шын'ён, Мал'ер, саб'ю, нап'юся, глянец, кал'е, кап'ё, кустоўе, п'еса, праменьчык, ледзьве, дзверы, схіліцца, Кас'ян, ранце, мнагаслоўе, з'яднанне, канферанс'е, цікавасцю, кагосьці, п'едэстал, паштал'ён, суб'ектыўны, суб'інспектар, уз'езд, Юль'ян.

Практыкаванне 3. Перакладзіце словы на беларускую мову

Здоровье, батальон, премьера, сеньор, взморье, карьера, копье, льется, итальянец, лукоморье, объем, объединение, съехать, семиборье, серьезный, веселье, ночью, колосья, побережье, радостью, подъезд.

Практыкаванне 4. Выпраўце памылкі.

Дзварны, ледзьве, парцье, прасцяг, усур'ёз, сыпь, восемьсот, подзвіг, меньшы, абезд, Улляна, пісмо, песен, штосьці, восенкі, балоньчык, яксці, соценька, кінся, звесся, кольцы, дзевяцьсот, семьдзясят.

АДКАЗЫ

Практыкаванне 1. Спішыце, устаўляючы, дзе трэба, змякчальны **ь**.

1. Сосны — вялікія і меншыя — адчайна чапляюцца за абрыў. (*Я.Брыль*).
2. Не забудзецца, даражэнкая, аб маёй просьбе. (*М.Лынькоў*). 3. Дзядзька растлумачыў, як знайсці гасцініцу. (*В.Вольскі*). 4. І наўсцяж краінаю, радасць улаўляючы, песні салаўіныя льюцца не сціхаючы. (*П.Глебка*).

Практыкаванне 2. Спішыце, устаўляючы, дзе трэба, **ь** або **'**.

Ад'ютант, кампан'ён, Дзям'ян, здароўе, бар'ер, павільён, інтэрв'ю, В'етнам, Савельеў, салаўі, з'явіцца, між'ярусны, двукроп'е, медал'ён, шын'ён, Мальер, саб'ю, нап'юся, глянец, кал'е, кап'ё, кустоўе, п'еса, праменьчык, ледзьве, дзверы, схіліцца, Кас'ян, ранце, мнагаслоўе, з'яднанне, канферанс'е, цікавасцю, кагосьці, п'едэстал, паштал'ён, суб'ектыўны, Юль'ян.

Практыкаванне 3. Перакладзіце словы на беларускую мову

Здароўе, батальён, прэм'ера, узмор'е, кар'ера, кап'ё, льецца, італьянец, лукамор'е, аб'ём, аб'яднанне, з'ехаць, сямібор'е, сур'ёзны, вяселле, ноччу, калоссе, узбярэжжа, радасцю, пад'езд.

Практыкаванне 4. Выпраўце памылкі.

Дзвярны, ледзьве, парцье, прасцяг, усур'ёз, сyp, восемсот, подзвіг, меншы, аб'езд, Ульяна, пісьмо, песень, штосьці, восеньскі, балончык, яксьці, соценька, кінся, звесься, кольцы, дзевяцьсот, семдзясят.

ВМ – 4. КАРЭКЦЫЙНЫ МАТЭРЫЯЛ

Заданне 1. Працягніце правільныя сцверджанні па тэме “Правапіс ь і апострафа” ў другім спупку, выканайце тэставае заданне і праверце разам з настаўнікам, адзначыўшы тыповыя памылкі.

Сцверджанне	Адказ	Тэставае заданне: устаўце прапушчаныя літары	Памылкі	Словы запомніць
Мяккі знак падзяляецца на	Змякчальны і раздзяляльны	1. прадпрымал...нік 2. сем...сот 3. адрэж...це 4. дз...веры 5. чац...вер		
Змякчальны мяккі знак пішацца на канцы слоў пасля зычных	з,л,н,с,ц,дз	1.Ад...ютант 2.кампан...ён 3.Дзям...ян, 4.здароў...е 5.бар...ер		
Змякчальны мяккі знак пішацца ў сярэдзіне слоў паміж двума зычнымі, калі	Наступны зычны можна змяніць цвёрды на мяккі	1.павіл...ён, 2.інтэрв...ю, 3.В...етнам, 4.Савел...еў, 5.салаў...і	перад мяккім в мяккі знак не пішацца	носьбіт хрэсьбіны, насенне
Мяккі знак пішацца перадмяккім в у слове	Ледзьве	1.з...явіцца, 2.між...ярусны, 3.двукроп...е, 4.медал...ён, 5.шын...ён		
Мяккі знак пішацца ў дзеясловах загаднага ладу перад	Канчаткам – ма, постфіксам це, часціцай ся	1.Мал...ер, 2. саб...ю, 3.нап...юся, 4.глян...це, 5.кал...е		
Мяккі знак пішацца ў назоўнікаў творнага склону перад канчаткам	-мі	1.кап...ё, 2.кустоў...е, 3.п...еса, 4.прамен...чык, 5.ледз...ве		
Мяккі знак пішацца ў складаных лічэбніках	50,60,500,600,900	1.дз...веры, 2.с...хіліцца, 3.Кас...ян, 4.ранц...е, 5.мнагаслоў...е		Семсот восемсот
Мяккі знак пішацца ў постфіксе	-сьці	1.з...яднанне, 2.канферанс...е, 3.цікавас...цю, 4.кагос...ці, 5.п...едэстал	радасці ісці	
Мяккі знак пішацца перад суфіксам – чык	Калі папярэдняе слова заканчваецца на нь	1.паштал...ён, 2.суб...ектыўны, 3.суб...інспектар, 4.уз...езд, 5.Юл...ян	балончык	

Перад суфікам –ск- ь захоўваецца	У прыметніках і слове восень		Смаргонскі Лепельскі	Чэрвеньскі раён Ліпеньская школа
Мяккі знак засяды захоўваецца ў прыметнікаў у суфіксах	-аньк-еньк			
Змякчальны мяккі знак не пішацца пасля губных	б,п,м,в,ф			
Змякчальны мяккі знак не пішацца пасля зацвярдзелых	ж,ш,дж,ч,р,ц		Цьма	Іншы, меншы
Раздзяляльны мяккі знак пішацца ў сярэдзіне слова перад літарамі е,ё,я,і,ю	Пасля мяккіх зычных, ва ўласных імёнах		Нюанс Булён Дзяк	Кан'юктыўіт Ін'екцыя
Мяккі знак пішацца ва ўласных імёнах	Ілья, Ульяна, Касьян, Емельян, Юльян, Традзьякоўскі		Ілля - Ілья	
Мяккі знак пішацца заўсёды ў дзеяслове	Ліць			
Апостраф пішацца перад літарамі е,ё,я,ю,і	Пасля прыставак			
Апостраф пішацца ў сярэдзіне слова пасля	Губных і зацвярдзелых			
Апостраф пішацца пасля частак	Трох, чатырох, шмат, між			Цэхацэйка, дзяржурвыдавецтва, трэд-юніёры
Ні апостраф, ні мяккі знак не пішацца пасля літары	ў			

Заданне 2. Размяркуйце словы ў табліцу:

1	Пішацца змякчальны мяккі знак	2, 4, 7, 8, 12, 15, 17, 19, 22, 23, 25, 26
2.	Пішацца раздзяляльны мяккі знак	27, 28, 29, 33, 34, 36, 40
3.	Пішацца апостраф	1, 3, 6, 9, 10, 11, 14, 30, 31, 32, 35, 37
4.	Не пішацца мяккі знак і апостраф	5, 13, 16, 18, 20, 21, 24, 38, 39

1) кан..юнктыўіт, 2) апен..кі, 3) в..етнамец, 4) падмен..ваць, 5) праваслаў..е, 6) прэм..ера, 7) выходз..ма, 8) заходз..це, 9) прэм..ер-міністр, 10) пяцібор..е, 11) прэс-пап..е, 12) нян..чыцца, 13) немнагаслоў..е, 14) паўшар..е, 15) зган..біць, 16) медз..ведзяня, 17) малац..біт, 18) сем..дзесят, 19) кудыс..ці, 20) чамадан..чык, 21) мен..шынство, 22) піс..меннасць, 23) нос..біт, 24) фантан..чык, 25) камен..чык, 26) сляз..мі, 27) ранц..е, 28) сен..ёр, 29) бракан..ер, 30) п..едэстал, 31) куп..істы, 32) кур..ёзны, 33) парц..еры, 34) пас..янс, 35) сем..янін 36) чэрвен...скі 37) ін...екцыя 38) тайван...скі 39) смарон...скі 40) л...е.

ВМ – 5. ВЫНІКОВЫ КАНТРОЛЬ “ПРАВАПІС МЯККАГА ЗНАКА І АПОСТРАФА”

Заданне 1. Выканайце тэст, здайце на праверку настаўніку.

А1. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца мяккі знак:

1) кін...це;	4) рамен...чык;
2) Радун...скі;	5) лаз...ня;
3) кал...е;	

А2. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца літара мяккі знак:

1) жэн__шэнь;	4) Ул__яна;
2) ц__мяны;	5) бул__ён.
3) ледз__ве;	

А3. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца апостраф:

1) павер__е;	4) жараб__ёўка;
2) трох__ярусны;	5) адмоў__е.
3) кампан__ён;	

А4. Адзначыць слова(-ы), у якім(-іх) пішацца мяккі знак:

1) камен..чык;	4) подз..віг;
2) іс..ці;	5) дзес..ці.
3) ледз..ве;	

А5. Адзначыць слова(-ы), у якім(-іх) пішацца ь:

1) забрыс__ці;	4) манпанс__е;
2) Васіл__еў;	5) мен__шы.
3) шчаў__е;	

А6. Адзначыць слова(-ы), у якім(-іх) пішацца апостраф:

1) двух__ярусны;	4) Іл__іч;
2) узгалоў__е;	5) б__ючы.
3) з__есці;	

А7. Адзначце прыметнік (-і), у якім (-іх) пішацца мяккі знак:

1) астрахан__скі;	4) восен__скі;
2) чэрвен__скі;	5) рэдзен__кі.
3) ц__мяны;	

А8. Адзначце прыметнік(-і), у якім(-іх) пішацца мяккі знак:

1) мен__шы;	4) восен__скі;
2) жнівен__скі;	5) прыгожан__кі.
3) любан__скі;	

А9. Адзначце лічэбнік(-і), у якім(-іх) пішацца літара Ь:

1) дваццац__цю;	4) трохсотміл__ённы;
2) восем__;	5) дз__вюма студэнткамі.
3) дзевяц__сот;	

А 10. Адзначце лічэбнік(-і), у якім(-іх) пішацца літара Ь:

1) восем__сот;	4) трынаццац__цю;
2) пяц__сот;	5) дз__весце.

3) сем_;

A11. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца мяккі знак:

- 1) Афанас__еў;
- 2) верф__ю;
- 3) разан__скі;
- 4) змен__шыць;
- 5) канферанс__е.

A12. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца апостраф:

- 1) парц__ера;
- 2) Пракоф__еў;
- 3) суб__ект;
- 4) салаў__іны;
- 5) В__етнам.

A13. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца апостраф:

- 1) сузор__е;
- 2) пагалоў__е;
- 3) л__ю ваду;
- 4) мыш__як;
- 5) бракан__ер.

A 14. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць апостраф

- 1) паштал_ён
- 2) кар_ер
- 3) раз_ехацца
- 4) аб_ектыўны
- 5) міжрадкоў_е

A 15. Адзначце словы, якія напісаны правільна:

- 1) каньюктывіт
- 2) ін'екцыя
- 3) кан'юктура
- 4) бульён
- 5) нюанс

A 16. Адзначце словы, якія напісаны правільна:

- 1) кан..юнктывіт,
- 2) апен..кі,
- 3) в..етнамец,
- 4) падмен..ваць,
- 5) праваслаў..е

A 17. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць апостраф

- 1) цэх_ячэйка
- 2) трэд_юніёны
- 3) дзярж_юрвыдавецтва
- 4) трох_ярусны
- 5) пяці_павярховы

A 18. Адзначце словы, у якіх на месцы пропуску трэба пісаць змякчальны мяккі знак:

- 1) л_е
- 2) з_мена
- 3) хрэс_біны
- 4) нос_біт
- 5) абаў_е

A19. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) пішацца раздзяляльны мяккі знак:

- 1) ледз_ве
- 2) мен_шы
- 3) кал_е
- 4) Буш_е
- 5) ц_ма

A20. Адзначце слова(-ы), у якім(-іх) не пішацца мяккі знак:

- 1) хатын_скі
- 2) с_вежы
- 3) пер_е
- 4) з_еўшы
- 5) апранаеш_ся

Прозвішча _____

A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10
A11	A12	A13	A14	A15	A16	A17	A18	A19	A20

Пспехаў у выкананні!

Пытанні да настаўніка:

- 1. _____
- 2. _____
- 3. _____
- 4. _____
- 5. _____

Канцэнтрычная мадэль дзейнасці па падрыхтоўцы да цэнтралізаванага тэсціравання па беларускай мове

